

MANACOR
DESAPAREGUT

A. T. V. — 2541 - Manacor, Num. 18. Vista general

Vue générale de Manacor

Albert Carvajal · Antoni Gomila

MANACOR DESAPAREGUT

A.T.V. / BIBLIOTECA MUNICIPAL-FONS AJUNTAMENT DE MANACOR

 efadós®

MANACOR DESAPAREGUT

Col·lecció «Illes Balears Desaparegudes»

Primera edició: març del 2026

© dels textos: Albert Carvajal Mesquida

© dels textos: Antoni Gomila Grimalt

© del pròleg: Magdalena Salas Burguera

© de les fotografies: diversos autors

© de la col·lecció: Editorial Efadós

© de l'edició: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3, nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Hi col·labora:

Ajuntament de Manacor

Coordinació editorial:

Isabel Grabulosa

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel

Fotografia de la coberta:

Sociedad Esteroscópica Española
Col·lecció Gomila-Carvajal

ISBN 979-13-87658-74-8

DL B-2402-2026

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprògràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Microhistòries

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Quan les imatges esdevenen
testimonis del passat

Pàg. 15

LA XARXA URBANA

El desenvolupament d'una ciutat

Pàg. 69

LA RODA DEL TEMPS

Quan la feina i el lleure marcaven
la vida del poble

Pàg. 139

PORTO CRISTO

Un paratge idíl·lic d'estiueig i turisme
amb una rica història

Pàg. 175

ELS NUCLIS COSTANERS

Quan el 'boom' turístic va posar fi a
la tranquil·litat de la costa

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

MICROHISTÒRIES

Magdalena Salas Burguera, directora del Museu d'Història de Manacor

La Història és un concepte que per a alguns pot resultar avorrit, repetitiu, monòton... definitivament un camp en el qual no parar cap atenció. Però quan, per explicar la història del nostre poble, parlem d'esdeveniments i curiositats acompanyats d'imatges, aconseguim captar l'atenció d'un públic més ampli, que d'entrada no s'interessaria per ella.

Sempre he manifestat públicament que m'agrada la microhistòria, aquella que realitzen historiadors i investigadors, amb molt d'esforç individual i familiar, cercant en arxius privats i públics durant les seves hores lliures i sense cap mena de remuneració econò-

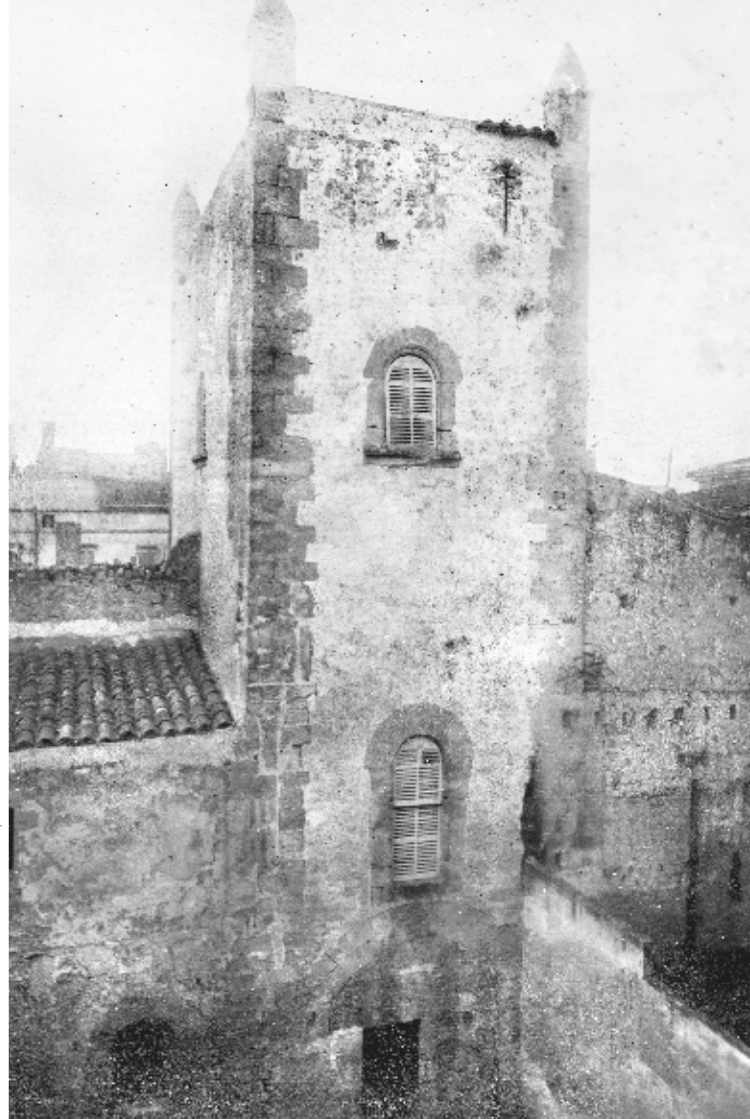
mica, com els professors d'universitat. Aquestes petites històries que investiguen i que són fruit de la coneixença dels seus veïnats, dels malnoms, de les contarelles, fan que només estiguin a l'abast dels investigadors locals i contribueixin, així, a la Història en paraules majúscules de les grans enciclopèdies.

Albert Carvajal i Antoni Gomila tornen a recuperar, tal com ja van fer a *L'Abans: Recull gràfic de Manacor (1880-1970)*, tota una sèrie d'imatges que formen un patrimoni gràfic d'un gran valor per entendre d'on venim i quina ha estat l'evolució urbana, social i econòmica de Manacor dels darrers 150 anys. La proximitat dels autors a la gent del poble ha permès localitzar imatges que representen escenografies urbanes i estampes populars,

tot això acompanyat d'explicacions històriques i curiositats dels indrets i personatges.

A mesura que aneu passant les pàgines del llibre tendreu sentiments de sorpresa davant els canvis ocorreguts en determinats indrets, però també identificareu edificis que han perviscut i espais que han estat protagonistes de successos que formen part del nostre imaginari col·lectiu, com sa Bassa, el passeig de na Camel·la o les coves del Drach, entre d'altres. Les persones que surten a les imatges ja no hi són. Moltes són persones anònimes, com nosaltres mateixos, però amb les seves accions o el seu esdevenir pels carrers de Manacor han perviscut en una imatge fixa de la seva vida que ens ajuda a entreveure el nostre passat recent.

Manacor desaparegut és un llibre per fruit, per conèixer, per aprendre, no per a la nostàlgia i l'enyorança. És un llibre de memòria col·lectiva. Gaudiu-ne!

Introducció

QUAN LES IMATGES ESDEVENEN TESTIMONIS DEL PASSAT

Albert Carvajal Mesquida · Antoni Gomila Grimalt

Malgrat que, des del mateix moment de la seva invenció, la fotografia restà lligada a la creació artística, aviat va prendre un camí paral·lel: el de la imatge documentalista. Aquesta va néixer per testimoniar un esdeveniment determinat, de manera que el fotògraf aixecava acta de la realitat mitjançant la càmera.

A Manacor, disposem d'exemples ben primerencs per analitzar aquest valor. Per una part, són força destacades les contribucions del prevere Fernando Moragues de Manzanos. Membre d'una família de posició esplaiada

i propietària, entre d'altres, de la possessió manacorina de son Moro, retratà principalment el món del camp mallorquí i la vida quotidiana de la classe pagesa, però també la fam, el treball de les dones, la vestimenta o la ideologia conservadora de les elits. Cal recordar igualment la tasca de l'editor de postals català Àngel Toldrà Viazo, el qual, tot i no ser fotògraf, disposava d'ajudants que, entre el 1910 i el 1920, visitaren Manacor i Porto Cristo deixant per al futur imatges d'un valor incalculable.

El primer professional establert a la nostra vila va ser Pere Sansó Rosselló, que va obrir un estudi conegut com a «Fotografía Manacoreense» a la plaça del Convent. Sansó trescà els carrers amb la càmera a la mà captant una multitud d'esdeveniments socials que tenen, a hores d'ara,

HAUSER Y MIENET / COL·LECCIÓ GOMILA-CARVAJAL

LA SILUETA DE LA CIUTAT

A la panoràmica que acompanya aquesta pàgina, s'hi observa Manacor des de les terres de l'antiga possessió de sa Torre de ses Puntes, encara sense urbanitzar, amb l'antic camí de Felanitx en primer terme. L'avinguda de Mossèn Alcover apareix només parcialment edificada i la barriada de Fartàritx ha arribat al seu límit meridional i ha permès la continuació de l'avinguda cap a un dels seus vessants. La imatge, datada cap al 1930, mostra clarament la combinació de zones ja consolidades amb altres encara en desenvolupament i reflecteix l'evolució urbana de Manacor a principis del segle xx.

una vàlua cabdal per conèixer la nostra història recent. Cap al 1910 abandonà Manacor i emigrà a l'Argentina, d'on retornà l'any 1915 per obrir un nou estudi al número 32 del carrer Major. Durant l'estada a Amèrica, amplià els coneixements fotogràfics mentre treballava al Museo Social Argentino i al National Directory Company Ltd., d'on va portar materials més moderns i perfeccionats dels que llavors es coneixien a Mallorca. S'especialitzà en els retrats de nins i nines de primera comunió. Altres retratistes, com Bartomeu Fuster o Antoni Ribot, seguiren la seva petjada i foren els encarregats d'immortalitzar generacions de manacorins i manacorines. Tots ells permeteren familiaritzar-les amb l'art de la fotografia i crear alhora un gran nombre de fotògrafs aficionats que, amb els seus aparells, copsaren la realitat de la ciutat al llarg del segle xx. Fins fa poc temps, en els treballs històrics, les fotogra-

MANACOR A VISTA D'OCELL

Aquesta fotografia és, potser, la vista panoràmica més antiga que conservam de la ciutat de Manacor; probablement és anterior al 1890. S'hi observa l'antiga església parroquial, les capelles de l'Assumpta i de Sant Josep, i el cimbori de la capella del Sant Crist. S'hi veu la torre del rellotge amb el seu cloquer original i les campanes, encara en ús en aquella època.

fies es feien servir únicament per il·lustrar el text. Les coses han canviat en les darreres dècades i ara el punt de partida és considerar-les la base documental primigènia d'una investigació. D'aquesta manera, gràcies a la interpretació de la informació visual que ens subministren, podem reconstruir el contingut històric que atresoren, recolzant en la resta de fonts existents: documentació escrita, bibliografia, tradició oral... Cada instantània atura el temps i retalla l'espai, és un fragment irrepètible de la realitat.

Per tal de preservar de l'oblit un tresor com aquest, apareix *Manacor desaparegut*. Les instantànies que es publiquen ens permeten de tornar a veure fragments de Manacor i dels seus habitants en el període comprès entre el 1885 i el 1960, d'observar com eren els costums i les activitats diàries o d'assistir a esdeveniments públics o privats congelats en el temps. Gaudiu de la vista i de la lectura.

FOTOGRAFIA PEDRO SANSÓ / FONDS FAMILIA TRUYOLS-REAL

LA XARXA URBANA

El desenvolupament d'una ciutat

Entre l'abundant documentació medieval que recull l'establiment de cases i horts a la vila per part de Nuno Sanç, primer senyor de Manacor, a favor dels novells pobladors, apareix per primera vegada un topònim que, vuit segles després, manté una vigència certament sorprenent: el de sa Bassa. Aleshores, com avui, espais públics com places i carrers, edificis com esglésies o quarters, constituïen elements quotidians funcionals i utilitaris destinats a la mobilitat, al transport i a la circulació dels manacorins. Però la realitat és que eren molt més que això. Cal entendre'ls com a llocs de desenvolupament d'activitats econòmiques, socials i culturals, i, principalment, com un pilar de la vida col·lectiva. A la ciutat contemporània, el carrer és l'element de transició entre l'espai públic i el privat. El primer conforma l'escenari d'interacció, compleix funcions materials i és el suport físic d'ocupacions que tenen com a finalitat satisfer les necessitats col·lectives que transcendeixen els límits de l'interès individual. Comprendre la ciutat implica conèixer i entendre el seu teixit urbà.